

**'We weten precies wat
de juiste beslissing
is, maar kiezen vaak
tegen onze intuïtie in'
|**

Lera Auerbach verklankt 72 demonen

In 2016 gooide de Russisch-Amerikaanse Lera Auerbach (1973) hoge ogen met haar avondvullende cyclus *72 Angels* voor koor en saxofoonkwartet. Drie jaar later componeerde ze een vervolg, *Goetia 72*, gewijd aan evenzoveel demonen. Dit keer wordt het koor begeleid door een strijkkwartet.

Door THEA DERKS

Lera Auerbach kan niet ontegensproken worden. Je moet immers wel 'een beetje gek en een beetje geniaal zijn om een avondvullend koorwerk te schrijven op een tekst die zich beperkt tot een lijst van 72 engelennamen', zoals de recensent van de *NRC* na de wereldpremière in 2016 noteerde. Misschien moet je zelfs nog wel gekker zijn om vervolgens een cyclus te wijden aan evenzoveel demonen, maar Auerbach heeft een ijzeren doorzettingsvermogen.

'Ik maakte de eerste schetsen voor *72 Angels* meer dan twintig jaar geleden, maar er was geen dirigent die het uit wilde voeren', zegt ze hierover. 'Het leek al helemaal onrealistisch om een stuk over 72 demonen te realiseren, maar er bestaat nu een keer geen licht zonder schaduw.' Auerbach verwijst hier naar de ondertitels van haar twee composities. De engelen baden *in splendore lucis*, 'in fel licht', de demonen houden zich op *in umbra lucis*, 'in de schaduw van het licht'.

Plukte ze destijds de namen van de engelen uit het Bijbelboek *Exodus*, dit keer raadpleegde ze de *Ars Goetia*. Dit is het eerste deel van *De sleutel van Salomon*, een anoniem boek over magische praktijken uit de 17^e eeuw. Hierin worden de namen van de 72 demonen genoemd die Koning Salomon in een verzegeld vat zou hebben opgesloten. 'Dat boek was slechts het uitgangspunt', bezweert Auerbach. 'Ik heb talloze andere bronnen geraadpleegd, want elke naam kent meerdere varianten, in uiteenlopende esoterische teksten.'

Zo ontdekte ze dat veel hiervan hun oorsprong vinden in heidense godheden. 'Die waren niet enkel goed of slecht, het waren gepassioneerde, jaloerse wezens die

niet zoveel verschilden van mensen. – Of van engelen. Aanvankelijk werden de twee begrippen ook door elkaar gebruikt. Pas met de opkomst van het Christendom en andere monotheïstische godsdiensten kregen de heidense goden het stempel 'slecht' opgedrukt. Het woord 'engel' werd voortaan gebruikt voor geestelijke wezens die de God van Abraham dienden, de benaming 'demon' werd geassocieerd met de overige geesten en gevallen engelen.

Hoe Salomon zelf aankeek tegen demonen laat Auerbach in het midden: 'Dat kan niemand weten. Hij overheerste hen met behulp van een magische ring die hij had gekregen van de aartsengel Michael. Zo hielpen ze hem de tempel van Jeruzalem te bouwen. Persoonlijk denk ik dat Salomon engelen en demonen simpelweg beschouwde als energieën, vibraties, golflengtes die hij met elkaar kon verbinden. – Misschien vormen de djinns uit de islamitische folklore een betere analogie met onze tijd, die zijn immers ook niet intrinsiek goed of slecht.'

In de kern hebben de drie monotheïstische godsdiensten dezelfde wortels, zegt Auerbach. 'Het Jodendom, het Christendom en de Islam zijn van binnenuit met elkaar verbonden. Daarom is het ironisch dat in de loop van de geschiedenis zoveel bloed is vergoten "in de naam van God". En net zoals licht niet zonder schaduw kan en omgekeerd, zijn ook engelen en demonen twee kanten van dezelfde medaille. In essentie zijn ze aan elkaar gelijk, net als in de opvatting van de Oude Grieken: ze zijn geen tegenpolen maar boodschappers, informatieverstrekkers, vertegenwoordigers van energieën.'

>

Toch ziet Auerbach wel degelijk een verschil: 'Engelen zijn afstandelijker, demonen staan dicht bij ons. Ze verleiden en verlokken ons, inhakend op ons idealisme, onze verlangens. Ze bespelen de snaren van onze menselijke emoties, daarom heb ik in *Goetia 72* gekozen voor een strijkkwartet. De vier strijkers fungeren als partner en gids van het koor tijdens deze reis langs 72 geesten. In moderne termen zou je kunnen stellen dat demonen een menselijke "schepping" zijn. Ze vertegenwoordigen en voeden onze angsten, paranoia, machtswellust, kuddementaliteit, bezitsdrang en hebzucht.'

'Ze zijn dol op lawaai en luidsprekers, want in stilte is het makkelijker de rustige innerlijke stem te horen van ons moreel kompas – ergens in ons hart klinkt altijd de stem van een engel. We weten precies wat de juiste beslissing is, maar kiezen vaak een andere, tegen onze intuïtie in. Demonen bespelen onze ijdelheid: ze verleiden ons te verlangen naar meer bezittingen, meer roem, meer macht, meer schoonheid, meer gerechtigheid.'

Zij zijn als wij, als een spiegel: 'Een spiegel die onze hartstochten reflecteert en uitvergroot op het moment dat die bezit van ons nemen. En engelen? Zij zijn de namen van God, het leger van God, de strijders, de rechtschapenen. Juist daarom kunnen zij vallen, want rechtschapenheid leidt tot arrogantie en ijdelheid, vandaar gevallen engelen – demonen. "Ijdelheid, absoluut mijn favoriete zonde!", zegt de Duivel niet voor niets in *The Devil's Advocate*.'

Anders dan in *72 Angels* bestaat *Goetia 72* niet uitsluitend uit een opsomming van namen, de compositie wordt gelardeerd met verzen uit Psalm 90 (91). 'Deze psalm werd vroeger gebruikt als talisman, mensen reciteerden hem als ze met demonen werkten. Ik maakte een zetting in het oud-Grieks en plaats die dichtregels op drie structurele punten, telkens na 24 namen. Dat versterkt hun beschermende intentie. Overigens was die indeling niet eens mijn bedoeling, het stuk vroeg er zelf om, het is organisch zo gegroeid.'

In 2016 omschreef Auerbach *72 Angels* als 'een lang, intens gebed, vol passie en hoop'. Hoe ziet zij *Goetia 72*? 'Het is een soort ritueel, dat teruggaat op voor-christelijke tijden, vóór de opkomst van het monotheïsme. Een ritueel waarin we onszelf onder ogen zien.' Ze speelt hierbij met de fatale bekoring die uitgaat van demonen: 'Ik geef ze wat ze willen, niet wat ze nodig hebben. Dan toon ik hun de uitkomst van hun begeerten. – En vervolgens pak ik alles weer af.'

Een favoriete duivel heeft ze niet: 'Ik zou niet durven, dan zouden de andere demonen jaloers worden.'

Thea Derks
TKK

Concertdata bekijken? Kijk op pagina 42 of ga naar nkk.nl/goetia

Het Nederlands Kammerkoor zal tijdens de Nederlandse première van *Goetia* een nieuwe cd presenteren met een opname van Auerbach's *72 Angels*!